

ЗАДОРОЖНА

Анна Володимирівна
an_zador@ukr.net

УДК 338.5-048.455:[658:622](045)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИCURRENT STATE AND DYNAMICS
OF FOREIGN TRADE OF UKRAINEк.ф.-м.н., доцент, Львівський
національний університет ім.
Івана Франка

НАКОНЕЧНА

Ірина Ігорівна

магістр, Львівський
національний університет ім.
Івана Франка

У статті на основі статистичних даних розглянуто особливості розвитку зовнішньої торгівлі України. Досліджено динаміку сальдо зовнішньої торгівлі України, розглянуто динаміку зовнішньої торгівлі України протягом останніх років. Проаналізовано географічну та товарну структуру українського експорту та імпорту. Проведено оцінку граничної схильності до імпорту для України та запропоновано заходи для її зниження. Охарактеризовано головні проблеми розвитку вітчизняної зовнішньої торгівлі та намічено шляхи їх подолання. У статті використано метод аналізу і синтезу, порівняльно-історичний та графічний методи.

* * *

В статье на основе статистических данных рассмотрены особенности развития внешней торговли Украины. Исследовано динамику сальдо внешней торговли Украины, рассмотрено динамику внешней торговли Украины на протяжении последних лет. Проанализировано географическую и товарную структуру украинского экспорта и импорта. Проведено оценку граничной склонности к импорту для Украины и предложено меры для ее уменьшения. Охарактеризовано основные проблемы развития отечественной внешней торговли и намечено пути их преодоления. В статье использовано метод анализа и синтеза, сравнительно-исторический и графический методы.

* * *

Introduction. In modern conditions of national economies integration, the significant factor of the economic dynamics is the development of foreign trade. The problems of foreign trade of Ukraine were studied by many scientists. Among them, special attention should be paid to the conditions for the development of Ukrainian exports, overcoming obstacles to the formation of a powerful and competitive export sector of the economy.

The **purpose** of work – the investigation of the current state and dynamics of foreign trade of Ukraine as well as problems of its further development. The article uses the method of analysis and synthesis, comparative historical and graphical methods.

Results. The balance of foreign trade in goods and services in 2015 – the first half of 2018 was quite sharply reduced. So, in 2015 the difference between the export and import of goods and services in Ukraine was positive (3828,2 million USD). The situation deteriorated sharply in 2017 – the balance of foreign trade became negative (-2501,1 million USD). In the first half of 2018 the absolute value of the foreign trade balance decreased significantly, which is a positive development.

According to the structure of exports of Ukraine, the share of exports of goods significantly exceeds the share of exports of services in 2015-2018. So, in 2017, the share of exports of services in the export of goods and services decreased to 19.84 %. The trend towards a decrease in the share of exports of services persisted in 2017 (to 19.84%) and in the first half of 2018 (18,77%).

During 2015-2017 the proportion of imports of goods in Ukrainian imports has steadily increased. If it was 87.16 % in 2015, then in 2017 it was 90.05 %. The share of imports of goods continued to grow in the first half of 2018, in this period it was 91.04 %.

Today the negative factors have a decisive influence on the development of foreign trade in Ukraine. Firstly, it is a high energy intensity and cost of goods and services that are created in Ukraine. Secondly, the negative impact on the development of Ukrainian foreign trade today is caused by the volatility of the exchange rate and high interest rates on loans. Thirdly, the weak development of market institutions in the state has a significant negative impact.

Using the data of 2007-2017 years, the regression model of the dependence of imports on GDP was constructed and marginal propensity to import marginal propensity to import for Ukraine was calculated. Therefore, this index was 0,539, which negatively affects the value of the multiplier of government spending and reduces the efficiency of the Ukrainian economy. It should be noted, that reduction of the marginal propensity to import can be only with the full support of the state of Ukrainian enterprises and large-scale switching of the demand of the population of Ukraine for domestically produced goods.

Conclusion. The priorities for the development of Ukraine's foreign trade are determined by the necessary to transform it from a raw material appendage of economically developed countries to the country-producer of final products. In the process of the problems solving, it is important to take into account the experience of such countries as the USA, France, Japan, Germany, China and South Korea.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, зовнішньоторговельні операції, міжнародна торгівля

Ключевые слова: внешняя торговля, экспорт, импорт, внешнеторговые операции, международная торговля

Keywords: foreign trade, export, import, foreign trade operations, international trade

ВСТУП

У сучасних умовах інтегрування національних економік вагомим чинником економічної динаміки є розвиток зовнішньої торгівлі. Для України розвиток зовнішньої торгівлі має особливе значення. Адже він сприятиме модернізації вітчизняної економіки, залу-

ченню іноземних інвестицій, новітніх технологій, нарощуванню обсягів експорту, забезпеченню передумов активного розвитку підприємств на інноваційній основі. Саме експортний потенціал є найважливішою характеристикою економічної міцї держави, що дозволяє проявити свої переваги на світовому ринку.

Проблеми зовнішньої торгівлі України досліджувалися багатьма науковцями. Особливий інтерес із погляду наукової розробки цих проблем становлять праці таких вітчизняних науковців, як В. Мовчан, Т. Мельник, Л. Івашова, А. Мазаракі, Л. Кутідзе, Ю. Верланов, Н. Осадча, О. Школьнік, І. Орлик, Н. Резнікова та інших. Проте ці проблеми потребують подальшого дослідження. Серед них на особливу увагу заслуговують питання умов розвитку українського експорту, подолання перешкод на шляху формування потужного та конкурентоспроможного експортного сектора економіки.

МЕТА РОБОТИ – дослідження сучасного стану і динаміки зовнішньої торгівлі України, а також проблем її подальшого розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою статті є наукові праці та матеріали періодичних видань. Під час написання роботи застосовано методи аналізу і синтезу, порівняльно-історичний та графічний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розглянемо динаміку сальдо зовнішньої торгівлі України у 2015 – першому півріччі 2018 рр. (рис. 1).

На рис. 1 видно, що у досліджуваному періоді сальдо зовнішньої торгівлі України доволі різко зменшувалося. Так, у 2015 р. різниця між експортом та імпортом товарів та послуг в Україні мала додатне значення й становила 3828,2 млн. дол. США. У 2016 р. ситуація погіршилася за рахунок зменшення експорту та збільшення імпорту: сальдо зовнішньої торгівлі різко зменшилося на 85,85 % та становило 541,6 млн. дол. США. Утім, усе ж таки сальдо залишалося додатнім. У 2017 р. ситуація різко погіршилася – сальдо зовнішньої торгівлі стало від’ємним і становило -2501,1 млн. дол. США.

Від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі України збереглося і у I півріччі 2018 р., хоча, як видно з рис. 1, його абсолютна величина істотно зменшилася, що є позитивним явищем. Розглянемо тепер динаміку українського експорту та імпорту (рис. 2). Доводиться констатувати, що у 2016 р. порівняно з 2015 р. український експорт товарів та послуг зменшився на 3,62 %. Натомість у 2017 р. спостерігалася його зростання на 16,55 % порівняно з попереднім роком. Мало місце

зростання вітчизняного експорту і у I півріччі 2018 р. – на 11,14 % порівняно з аналогічним періодом 2017 р. Більш стійка тенденція до зростання спостерігалася у динаміці українського імпорту. У 2016 р. він зріс на 3,71 % порівняно з попереднім роком. У 2017 р. темп його приросту порівняно з 2016 р. склав 23,58 %, а у I півріччі 2018 р. він виявився більшим на 13,53 %, ніж в аналогічному періоді 2017 р.

Розглянемо структуру експорту України (рис. 3). Як бачимо, частка експорту товарів істотно переважає частку експорту послуг. Так, у 2015 р. у структурі 79,66 % припадає на експорт товарів, тоді як 20,34 % – на експорт послуг. У 2016 р. питома вага експорту товарів зменшилася до 78,65%, тоді як частка експорту послуг зросла до 21,34 %. Натомість у 2017 р. питома вага експорту послуг у експорті товарів та послуг зменшилася до 19,84 %. Тенденція до падіння питомої ваги експорту послуг збереглася, на жаль, і у I півріччі 2018 р. У цьому періоді вона склала 18,77%.

Тепер про структуру українського імпорту товарів та послуг (рис. 4).

Протягом 2015-2017 рр. питома вага імпорту товарів в українському імпорті неухильно зростала. Якщо у 2015 р. вона становила 87,16 %, то у 2017 р. – 90,05 %. Продовжилося зростання питомої ваги імпорту товарів і у I півріччі 2018 р. У цьому періоді вона склала 91,04 %.

Географічну структуру українського експорту в січні-серпні 2018 р. відображає рис. 5 [1]. У цьому періоді найбільша питома вага в українському експорті припадала на експорт в Росію – 7,92 %. Далі йшли Польща (6,98 %), Гренландія (6,5 %), Італія (5,88 %) та Замбія (5,92 %). У цьому ж періоді головними країнами-імпортерами для України були Росія (14,18 %), Китай (12,6 %), Німеччина (11,10 %) та Екваторіальна Гвінея (8,35 %) (рис. 6).

Стосовно товарної структури експорту, – Україна експортує більшою мірою зернові культури, насіння та плоди олійних культур, руди, шлак, золу, деревину та вироби з дерева, чорні метали та вироби з них тощо. Імпортує Україна такі товари та послуги: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, фармацевтична продукція, хімічна продукція, полімерні матеріали, електричні машини, реактори ядерні, котли та машини, добрива, органічні хімічні сполуки тощо.

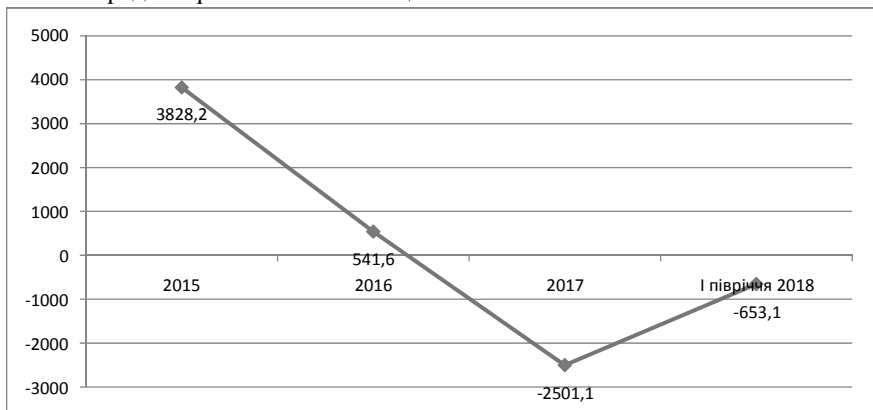

Рис. 1. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами 2015 – I півріччя 2018 рр. (млн. дол. США) [складено за даними [1]]

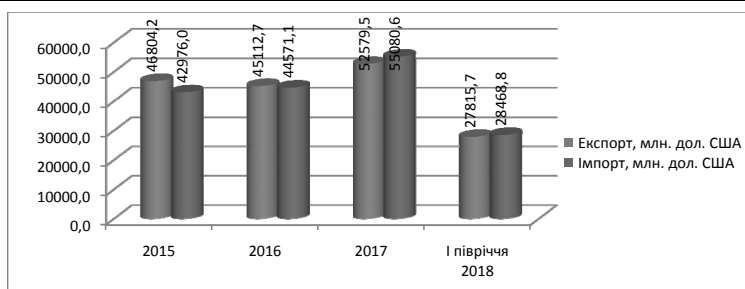

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту товарів та послуг в Україні у 2015 – I півріччі 2018 рр. (млн. дол. США) [складено за даними [1]]

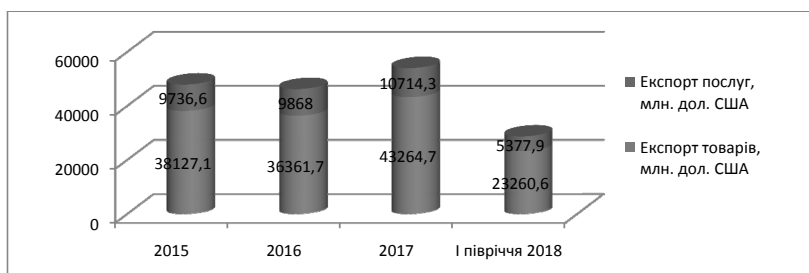

Рис. 3. Структура українського експорту у 2015 – I півріччі 2018 рр. (млн. дол. США) [складено за даними [1]]

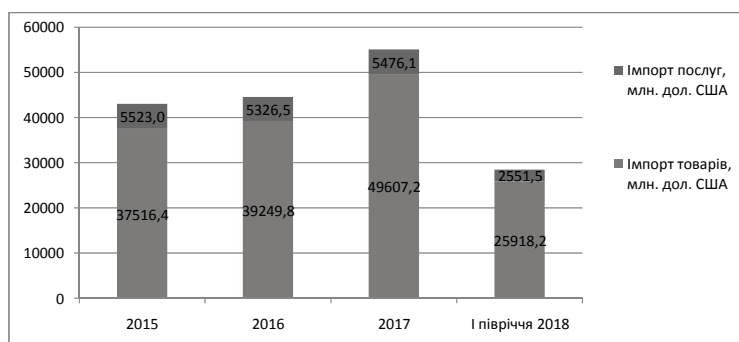

Рис. 4. Структура українського імпорту у 2015 – I півріччі 2018 рр. (млн. дол. США) [складено за даними [1]]

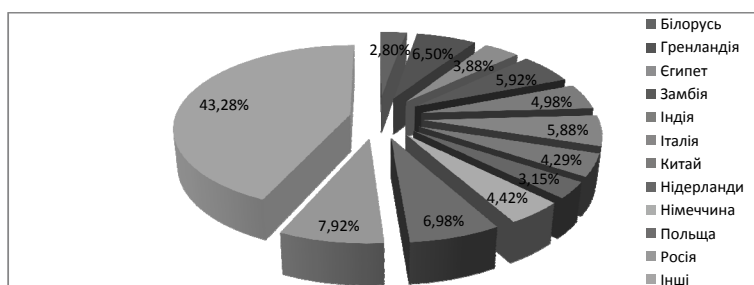

Рис. 5. Географічна структура експорту товарів та послуг Україною: січень – серпень 2018 р.

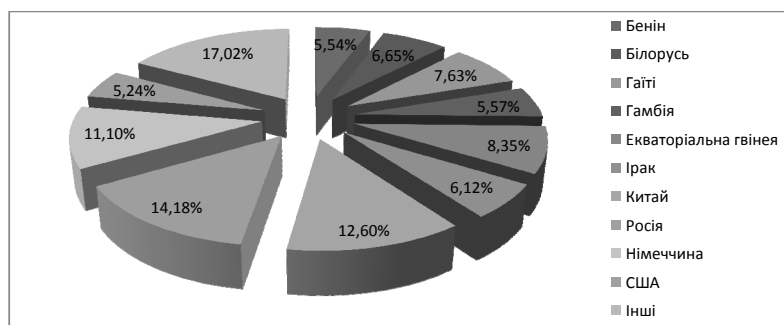

Рис. 6. Географічна структура імпорту товарів та послуг Україною: січень – серпень 2018 р.

Сьогодні на розвиток зовнішньої торгівлі України вирішальний вплив має низка негативних факторів. По-перше, це висока енергомісткість та собівартість товарів та послуг, що створюються в Україні. Так, сьогодні підприємства України використовують застарілі та доволі енергомісткі технології, що здорожчує вироблені товари та послуги і відповідно робить їх неконкурентоспроможними. По-друге, негативний вплив на розвиток української зовнішньої торгівлі сьогодні справляють нестабільність валютного курсу та високі відсоткові ставки на кредити, які не дають можливості підприємствам залучати позикові кошти та використовувати їх для удосконалення виробництва. По-третє, значний негативний вплив справляє нерозвиненість ринкових інститутів в державі. Так, підприємствам України доволі важко здійснювати свою діяльність на зовнішньому ринку через постійні зміни законодавства [2]. Говорячи про стан зовнішньої торгівлі України, неможна не сказати про структуру продукції, яка експортується з України та імпортується нею. Україна постачає на експорт переважно напівфабрикати. Натомість в продукції, що імпортується в Україну, домінує кінцева продукція. Це є істотним чинником відставання нашої України від промислово-розвинених країн [3].

Важливою характеристикою стану зовнішньої торгівлі є гранична схильність до імпорту. Цей показник був обчислений за допомогою регресійної моделі залежності імпорту від ВВП на основі даних за 2007–2017 рр. [4, 5]. Отримана модель має такий вигляд:

$$F_t = -7432,692906 + 0,53923732Y_t,$$

де F_t – обсяги українського імпорту; Y_t – ВВП України.

Свідченнями адекватності цього рівняння є коефіцієнт детермінації, який становить 0,938, та низький коефіцієнт автокореляції залишків, а саме -0,036. Отже, гранична схильність до імпорту для України становила 0,539, що негативно позначається на значенні мультиплікатора державних видатків і знижує ефективність регулювання української економіки. Слід зауважити, що зниження граничної схильності до імпорту може бути тільки за умови всілякої підтримки державою українських підприємств і масштабного переключення попиту населення України на товари вітчизняного виробництва. З метою покращання стану зовнішньої торгівлі України належить, насамперед, здійснити такі заходи. По-перше, потрібно забезпечити істотне зростання інвестицій передових зарубіжних компаній у сферу машинобудування та інші високотехнологічні сфери виробництва, в яких Україна має достатнє наукове забезпечення. По-друге, необхідно скористатися досвідом Китаю, де для кожної країни-партнера розробляється своя стратегія зовнішньоекономічної діяльності. По-третє, потрібно налагодити співробітництво з Китаєм, Японією, Південною Кореєю. У справі просування на європейські ринки та у виробництві кінцевої продукції з використанням

їхніх потужностей убачається перспективним для України. По-четверте, урахувати досвід США та інших розвинутих країн, в яких виробники перед здійсненням зовнішньоекономічної експансії, “нарошували м’язи” саме завдяки внутрішньому ринку [6].

ВИСНОВКИ

Першочергові завдання з розвитку зовнішньої торгівлі України визначаються необхідністю перетворення її від сировинного придатку економічно розвинутих країн на країну-виробника кінцевої продукції. У процесі вирішення цих завдань важливо ураховувати досвід таких країн, як США, Франції, Японії, Німеччини, Китаю, Південної Кореї.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. П'янова О.В., Ралко О.С. Зовнішня торгівля України: проблематика структурних змін та пріоритетів. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 65–71. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/11.pdf
3. Ростовська Д.С. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Другі економіко-правові дискусії”: Секція 10. Світова економіка та міжнародні економічні відносини. 2014. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1104/>
4. Статистичний збірник “Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2012 році” / Державна служба статистики України. К.: Консультант, 2013. Т. 1. 139 с.
5. Статистичний збірник “Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2017 році” / Державна служба статистики України. К.: Консультант, 2018. 147 с.
6. Романенко В.А., Лебедева Л.В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи // *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 71–77. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/11.pdf

References

1. State Statistics Service. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
2. Pyankova O.V., Ralko O.S. Foreign trade of Ukraine: problems of structural changes and priorities // *Economy and Society*. 2016. Issue 5. pp. 65–71. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/11.pdf (in Ukrainian).
3. Rostovska D.S. Current situation, problems and prospects of development of foreign trade of Ukraine // *International scientific and practical Internet conference "Second economic-legal discussions": Section 10. The world economy and international economic relations*. 2014. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1104/> (in Ukrainian).
4. Statistical compilation “Foreign trade of Ukraine in goods and services in 2012” / State Statistics Service of Ukraine. Kyiv: Konsultant, 2013. Vol. 1. 139 p. (in Ukrainian).
5. Statistical compilation “Foreign trade of Ukraine in goods and services in 2017” / State Statistics Service of Ukraine. Kyiv: Konsultant, 2018. 147 p. (in Ukrainian).
6. Romanenko V.A., Lebedeva L.V. Ukraine's foreign trade with the EU: trends, problems, prospects // *Economy and Society*. 2017. Issue 9. pp. 71–77. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/11.pdf (in Ukrainian).